

Четверта книга із серії видань
податкових студій юридичної компанії *Jurimex*

Рекомендована до друку на засіданні
Науково-методичної ради Національної школи суддів України
від 30.10.2015 р.

Авторський колектив

Гетманцев Д. О., доктор юридичних наук, професор кафедри фінансового права КНУ імені Тараса Шевченка, почесний президент юридичної компанії *Jurimex*, член Науково-консультативної ради Верховного Суду України та Науково-методичної ради Національної школи суддів України, співавтор TaxLink;

Форсюк В. Л., магістр права, керівник податкової практики юридичної компанії *Jurimex*, співавтор TaxLink;

Беліцький І. С., магістр права, юрист податкової практики юридичної компанії *Jurimex*, співавтор TaxLink

Рецензенти

Орлюк О. П. — доктор юридичних наук,
академік Національної академії правових наук України;

Шукліна Н. Г. — кандидат юридичних наук,
професор, заслужений юрист України

Г44

Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л., Беліцький І. С.

Теорія, принципи та історія податку. Правовий аспект :
наук.-практ. посіб. / Д. О. Гетманцев, В. Л. Форсюк, І. С. Беліцький. — К. : Юрінком Інтер, 2015. — 496 с.

ISBN 978-966-667-651-4

Посібник є четвертим з підготовлених податковими студіями юридичної компанії *Jurimex* видань, що присвячені проблемам податкового права. У виданні проаналізовано історію розвитку оподаткування, розкрито сутність податку як складного соціального явища. Надана детальна характеристика видів, елементів, ознак, функцій податку. Особливу увагу приділено принципам оподаткування як механізму забезпечення справедливого оподаткування в демократичних країнах.

Видання підготовлено за підтримки Національної школи суддів України та розраховане на суддів, юристів, студентів юридичних та економічних факультетів, а також на читачів, що цікавляться проблемами податкового права.

УДК 347.73:336.22(091)

ББК 67.402

Відтворення всієї книги чи якої-небудь її частини
будь-якими засобами або в якій-небудь формі, у тому числі в Інтернеті,
без письмового дозволу видавництва забороняється

© Гетманцев Д. О., Форсюк В. Л.,

Беліцький І. С., 2015

© Юрінком Інтер, 2015

© *Jurimex*, 2015

ISBN 978-966-667-651-4

Зміст

Слово до читача	5
Про міфи та легенди вітчизняного оподаткування	7
РОЗДІЛ I. Генеза оподаткування	18
РОЗДІЛ II. Історія оподаткування	45
1. Перший етап: від початку людства до середніх століть (XV — XVI століття н.е.)	46
2. Другий етап. Кінець XVI століття — до XVIII століття	78
3. Третій етап. З кінця XVIII століття до початку XX століття	98
4. Четвертий етап. З початку XX століття до шістдесятих років XX століття	126
5. П'ятий етап. З 60-х років XX століття	137
РОЗДІЛ III. Поняття податку, його елементи, ознаки, види та функції	155
1. Місце податків в системі публічних доходів	155
2. Поняття податку	170
3. Ознаки податку	185
4. Елементи податку	195
5. Функції податків	313
РОЗДІЛ IV. Принципи оподаткування	323
1. Загальні положення про принципи оподаткування	323
1.1. Поняття принципів права, їх місце та значення у правовій системі права	323
1.2. Генезис історичного розвитку принципів оподаткування	327
1.3. Підходи до розмежування принципів податкового права, принципів оподаткування та принципів податкової системи	332
1.3.1. Принципи податкового права	332
1.3.2. Принципи податкової системи	336
1.3.3. Принципи оподаткування	340
2. Принципи справедливості, рівності та справедливості як основоположні принципи, що забезпечують баланс між публічними та приватними інтересами	351
2.1. Історичні передумови виникнення та розвитку принципів справедливості, рівності та справедливості оподаткування	351
2.2. Принципи справедливості та рівності оподаткування	356

2.2.1. Сутність принципів загальності та рівності оподаткування	357
2.2.2. Податкова пільга як виключення із принципу загальності та рівності оподаткування	365
2.3. Справедливість оподаткування	368
2.3.1. Поняття горизонтальної та вертикальної справедливості.....	378
2.3.2. Прогресивне оподаткування як прояв соціальної справедливості	388
2.3.3. Неоподатковуваний мінімум як спосіб досягнення оподаткування особи відповідно до її платоспроможності.....	391
3. Інші принципи оподаткування.....	393
3.1. Принцип законності податків.....	393
Застосування принципу законності податку в Україні	393
3.2. Принцип фіскальної достатності оподаткування	399
Крива Лаффера	401
3.3. Принцип нейтральності оподаткування	405
3.4. Принцип стабільності оподаткування	408
3.5. Принцип «презумпції правомірності рішень платника податків»	413
3.6. Принцип зручності оподаткування	428
3.7. Принцип економічності оподаткування	435
Реформа податкової системи. ТОП-10 ключових аспектів.....	439
Бібліографія.....	448
Додатки. Рішення ЄСПЛ з податкових спорів.....	465

Слово до читача

Ви тримаєте у своїх руках четверте видання **податкових студій юридичної компанії Jurimex**. Ми вирішили присвятити його основам податкового права та податкових відносин. Ми спробували глибоко розібратися з витокami оподаткування, а також основними принципами справедливого оподаткування в демократичних країнах. Окрема частина роботи присвячена поняттю податку, визначенню місця цього багатогранного та складного явища в сучасному суспільстві, його значенню у життєдіяльності кожної людини, сім'ї, нації. Ми відкрили своє бачення історії розвитку оподаткування, поділивши її на п'ять етапів, адже саме історичний метод аналізу надає безмежні можливості для вивчення того або іншого явища.

Про податок та оподаткування можна говорити безкінечно, розглядаючи його у різних аспектах, площинах та вимірах. Це явище, що безпереречно зростає, пронизує всі сторони людського буття, явище, що є невід'ємним від людського суспільства та, як ми доводимо в роботі, має величезну додержавну історію. Враховуючи безмежність теми, ми спробували сконцентруватись, в першу чергу, на філософській та правовій сторонах явища, не оминувши, безперечно, економічні відносини в оподаткуванні. Таким чином, видання може бути корисним широкому колу читачів, небайдужих до проблем оподаткування та його впливу на суспільні відносини. Дослідження не є суто теоретичним та зачіпає своїм аналізом велику кількість практичних питань правозастосування у сфері оподаткування.

Ілюстрації є результатом роботи податкових студій Jurimex, а також частиною нашого нового проекту, що представлений широкій громадськості восени 2015 року — **TaxLink** — платформи податкових знань нового покоління. Висловлюємо окрему подяку **Роману Макаруку, Юлії Коваль, Денису Черкасову, Мирославі Нечай, Анні Колпашко**, а також іншим учасникам податкових студій Jurimex та